

Beantwoording van de vragen van het lid Ouwehand (PvdD) door de minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer mede namens de Minister van Buitenlandse Zaken en de staatssecretaris van Verkeer en Waterstaat over reusachtige afvalbergen van plastic en rubber in zee.

1

Bent u bekend met de recente ontdekking van een reusachtige drijvende afvalberg vol zeezwerfvuil zoals visnetten, petflessen en andere plastic voorwerpen in de Atlantische Oceaan? 1) Hoe beoordeelt u het gegeven dat er in de Stille Oceaan een afvaleiland van plastic en rubber drijft dat ongeveer 34 keer zo groot is als Nederland en dat er nu ook in Atlantische Oceaan een dergelijke afvalberg is aangetroffen?

Ja, ik ben op de hoogte van dit probleem en deel uw zorg. Het feit dat er in de Stille Oceaan een of meerdere zeer omvangrijke gebieden aanwezig zijn met een zeer hoge dichtheid aan (plastic) afval is reeds langer bekend. De aanwezigheid van zo'n gebied in de Atlantische Oceaan werd al langer vermoed, maar is pas recentelijk bevestigd. De aanwezigheid van grote hoeveelheden plastic afval in het mariene milieu is zorgwekkend, omdat plastic vaak erg lang in het milieu blijft. Wanneer het in kleine deeltjes breekt, vormt het tevens een bedreiging voor het wereldwijde mariene ecosysteem (zeezoogdieren, vissen, vogels en lagere diersoorten). De omvang en de complexiteit van de "plastic soep", zoals het probleem ook wel genoemd wordt, is echter dusdanig dat oplossingen niet eenvoudig te realiseren zijn.

2

Heeft u zicht op de Nederlandse bijdrage aan de opeenhoping van afval in de Atlantische en Stille Oceanen, zowel voor afval dat afkomstig is van het land als van afval afkomstig van schepen die onder Nederlandse vlag varen? Zo ja, hoeveel afval komt er volgens uw gegevens jaarlijks door toedoen van Nederlandse schepen, bedrijven en burgers in de zeeën en oceanen terecht? Zo nee, waarom beschikt u niet over dergelijke gegevens?

De oorsprong van een groot deel van het afval ligt vermoedelijk op het land. Via rivieren en drainagekanalen door dichtbevolkte kustgebieden komt het afval in zee terecht. Hoeveel dit precies is, is niet te achterhalen. Ook de visserij en zeevaart spelen een rol. In hoeverre Nederlandse schepen hieraan bijdragen is onbekend.

Om inzicht te krijgen in de hoeveelheden, de oorsprong en trends van zwerfafval op zee wordt op verschillende manieren gemeten. Over de resultaten van deze metingen kan het volgende gemeld worden:

1. Jaarlijks wordt een onderzoek uitgevoerd naar trends in zwerfafval op zee. Dit onderzoek is gebaseerd op de hoeveelheid plastic die in magen van dode Noordse Stormvogels wordt aangetroffen, als indicator voor de hoeveelheid zwerfafval op zee. De resultaten van dit onderzoek wijzen uit dat er in de ecologische toestand van de zuidelijke Noordzee over de laatste 10 jaar noch een significante verbetering noch een significante verslechtering is te constateren.
2. Ook wordt sinds 2006 door vissers, vanuit bijna alle havens langs de Nederlandse en Belgische kust, alle afval dat in hun netten terecht komt aan boord opgeslagen en aan land afgegeven en verwerkt (het zogenaamde Fishing for Litter project). Een deel van dit afval wordt geanalyseerd, waarmee inzicht wordt verkregen in de samenstelling.. De Nederlandse en Belgische vissers hebben het afgelopen jaar 300.000 kilo afval uit zee gehaald.

3

Kunt u uiteenzetten welke regels momenteel gelden om te voorkomen dat afval in zee belandt? Op welke wijze wordt dit beleid gehandhaafd? Hoe vaak worden overtredingen geconstateerd en bestraft? Wat is de pakkans en welke sancties staan er op overtreding?

Er is een onderscheid tussen de verontreiniging die van het land afkomstig is en verontreiniging afkomstig van schepen.

Wat betreft het voorkomen van verontreiniging afkomstig van het land geldt nationaal in algemene zin het verbod, opgenomen in art. 10.2 van de Wet Milieubeheer, “zich te ontdoen van afvalstoffen door deze buiten een inrichting te storten, anderszins op of in de bodem te brengen of te verbranden”. Afvalstoffen worden grotendeels nuttig toegepast, verwerkt in verbrandingsinstallaties of gestort op stortplaatsen. De kans dat afvalstoffen, waaronder plastics, in Nederland in het milieu terecht komen is daarom relatief klein. Toevoer van plastics vanaf land naar de zee is dus hoofdzakelijk zogenaamd zwerfafval (zie vraag 4). Inzake de handhaving verwijs ik u naar hoofdstuk 20 van het Landelijk Afvalbeheerplan 2002 – 2012.

Ter voorkoming van verontreiniging afkomstig van schepen gelden de volgende internationale maatregelen..

Het Internationaal Verdrag ter voorkoming van verontreiniging door schepen (het MARPOL-Verdrag van de IMO, International Maritime Organization) verbiedt het lozen van plastic en van ander huishoudelijk afval vanaf schepen in zogenoemde bijzondere gebieden. Partijen bij het MARPOL-verdrag moeten tevens zorgen voor havenontvangstvoorzieningen, waar dit afval kan worden afgegeven. Richtlijn 2000/59/EG inzake havenontvangstvoorzieningen voor scheepsafval en ladingresiduen bevat daarnaast een verplichting voor schepen die een haven van een EU-lidstaat aandoen tot afgifte van het hier bedoelde scheepsafval.

Jaarlijks verzamelen de Nederlandse zeehavens cijfers over de hoeveelheid scheepsafval die wordt afgegeven bij havenontvangstinstallaties in de Nederlandse zeehavens. De resultaten zijn bemoedigend, want de hoeveelheid afgegeven scheepsafval is afgelopen vier jaar gestegen met 50% (van 100.000 m³ in 2005 tot 150.000 m³ in 2008).

Handhaving vindt plaats door de Inspectie Verkeer en Waterstaat.

Uit de milieurapportage Scheepvaart 2008 blijkt dat van de gecontroleerde schepen 6% van de buitenlandse schepen en 2 % van de Nederlandse schepen niet heeft voldaan aan de afgifte plicht. In alle gevallen hebben de schepen alsnog voldaan en was een aanhouding niet nodig. Boetes voor fraude met betrekking tot de afvalboekhouding lagen in 2007 tussen de € 1.500,- en € 3.500,-.

4

Acht u het huidige beleid afdoende om afdoende de dumping van afval in zee tegen te gaan? Zo ja, hoe verklaart u de enorme hoeveelheden afval in zeeën en oceanen? Zo nee, welke maatregelen gaat u treffen om afval effectief uit de zeeën te weren?

Nederland heeft zich de afgelopen decennia actief ingezet om dumping van zwerfafval in zee tegen te gaan, zowel aan land als op zee. Dumping van afval in zee is echter nog steeds een probleem dat door de gehele internationale gemeenschap wordt veroorzaakt. Naast nationale inzet is met name internationale inzet nodig om succes te boeken. Nederland is op beide vlakken actief om verbetering te bewerkstelligen.

Voor het verminderen van de toevoer van afval van het land zijn de inspanningen in Nederland om zwerfafval tegen te gaan van groot belang, zowel langs de kust, als langs de rivieren en de binnenwateren. De afgelopen jaren zijn in het kader van het impulsprogramma zwerfafval samen met het bedrijfsleven en de gemeenten in Nederland veel initiatieven genomen om het zwerfafval aan te pakken en dat heeft tot goede resultaten geleid. Meer informatie is te vinden op de site www.samenwerkenaaneenschonernederland.nl. Daarnaast zal de voortgangsrapportage over 2008 – 2009 aan de Tweede Kamer worden aangeboden. Specifieke acties langs de kusten wordt uitgevoerd door de KIMO, een internationale organisatie van kustgemeenten.

Ten aanzien van lozingen door de internationale zeevaart is de IMO het belangrijkste regelgevende orgaan. Nederland zet hier in op aanscherping van de regels die van toepassing zijn op het omgaan met huisvuil. Tevens wordt binnenkort de nieuwe Europese Kaderrichtlijn mariene strategie geïmplementeerd. Hierbij is specifieke aandacht voor de hoeveelheid afval op zee. Hoe één en ander gedefinieerd en beoordeeld moet worden, zal in 2010 bepaald worden.

Belangrijk is dat met name internationaal de bewustwording en aandacht voor het probleem toeneemt. Ik heb het onderwerp plastic soep dan ook onder de aandacht van UNEP gebracht en zal, waar ik dat opportuun acht, het onderwerp ook in andere gremia agenderen.

5

Kunt u inzicht geven in de mate waarin het afval via gifstoffen in commercieel bejaagde vissoorten in onze voedselketen terecht komt en welke gezondheidsrisico's dit met zich mee brengt? Worden burgers op deze gevaren gewezen wanneer hen wordt geadviseerd twee keer per week vis te eten? 2) Zo ja, op welke wijze? Zo nee, waarom niet?

Vis en visproducten worden door de Voedsel en Waren Autoriteit bemonsterd en onderzocht op de aanwezigheid van PCB's, dioxine en dioxineachtige PCB's. Dit gebeurt steekproefsgewijs. In 2008 zijn bij op zee gevangen vis, die werd onderzocht op de aanwezigheid van voornoemde contaminanten, geen overschrijdingen van het wettelijk voorschrift vastgesteld. Wel worden burgers op de website van het voedingscentrum geïnformeerd over contaminanten in vis in relatie tot het twee keer per week eten van vis. Daarbij wordt verwezen naar de richtlijnen van de Gezondheidsraad (2006), waarin staat dat "het gezondheidsrisico door blootstelling aan giftige stoffen niet opweegt tegen de gezondheidswinst door twee keer per week vis te eten". Op basis van de onderzoeksresultaten wordt het niet nodig geacht om burgers te wijzen op een eventueel risico.

6

Wat doet Nederland om het gebruik van plastic en van schadelijke stoffen zoals weekmakers en PCB's te reduceren? Wat is hiervan het resultaat geweest tot nu toe en welke initiatieven gaat u op dit vlak in de nabije toekomst nemen?

Het beleid voor kunststofafval is vastgelegd in het sectorplan kunststofafval van het Landelijk Afvalbeheerplan (LAP) 2002-2012. Daarin is ook beleid op het gebied van preventie en hergebruik opgenomen.

In het tweede LAP (2009-2021) wordt dit beleid versterkt voortgezet (Tweede Kamer 2008-2009, 30872, nr.45). In het Besluit beheer verpakkingen papier en karton is voor producenten en importeurs bovendien de verplichting opgenomen om maatregelen te nemen ter vermindering van het verpakkingsgewicht en vermindering van de schadelijkheid van verpakkingsmateriaal voor het milieu (preventieverplichting). Daarnaast zijn doelstellingen opgenomen voor de gescheiden inzameling van kunststoffen. Ook zijn procentuele doelstellingen opgenomen voor de hoeveelheid kunststofmateriaal dat na inzameling opnieuw nuttig moet worden toegepast (hergebruiksdoelstelling). Om dat te bereiken wordt momenteel gewerkt aan het opzetten van een structuur voor de gescheiden inzameling van kunststof verpakkingen. Eind 2012 moet op grond van die genoemde doelstellingen 42% van het Nederlandse plastic verpakkingsafval worden gerecycled. Het bedrijfsleven en de gemeenten hebben hiervoor de campagne “Plastic Heroes” opgezet.

Wat de reductie van het gebruik van schadelijke stoffen betreft, merk ik het volgende op. Hoewel in de vraag slechts twee categorieën van milieugevaarlijke stoffen zijn genoemd, namelijk weekmakers en PCB's, is het gebruik van chemische stoffen van bredere aard. Ik verwijs u daarom naar mijn brief van 7 april j.l. (Kamerstukken 21 501-08, nr. 305), waarin ik heb toegelicht op welke wijze de Europese regelgeving inzake chemische stoffen (REACH) in Nederland wordt uitgevoerd. REACH is het Europese beleids- en regelgevingskader waarin een veilig gebruik van chemische stoffen in Europa, dus ook in Nederland, wordt gewaarborgd. In mijn brief heb ik u bovendien aangegeven welke inzet Nederland pleegt op het gebied van chemische stoffen (Kamerstukken 21 501-08, nr. 314).

Ten aanzien van de door u genoemde PCB's kan ik opmerken dat deze in het verleden zijn toegepast in plastic behuizingen voor elektrische kabels, maar dergelijke “open toepassingen” zijn al sinds het PCB-besluit van 1979 verboden. Het gebruik van PCB's in installaties en apparaten, de “gesloten toepassingen”, is in Nederland en de EU al sinds 1986 verboden. Voor PCB's gelden internationale verbodsmaatregelen op grond van het Verdrag van Stockholm, waar de EU partij bij is. Voor bepaalde weekmakers geldt sinds januari 2007 een verbod in kinderspeelgoed. Daarnaast zijn recentelijk in het kader van de genoemde REACH-verordening een drietal weekmakers geïdentificeerd door het Europees Agentschap voor Chemische Stoffen. Het agentschap heeft de Europese Commissie aanbevolen om deze stoffen toe te voegen aan de REACH-verordening, waardoor voor deze stoffen een algeheel verbod op productie en gebruik zal gelden. Voor bijzondere gevallen bestaat daarbij overigens wel de mogelijkheid tot het verlenen van vrijstellingen, zogenaamde “autorisaties”.

7

Is het mogelijk dat de schadelijke stoffen die door onderzoeksjournalist Jesse Goossens worden genoemd in het boek 'Plastic Soep' geproduceerd worden door Nederlandse bedrijven? Zo ja, welke regels gelden hiervoor en welke inspanning moeten deze bedrijven leveren om de schadelijke stoffen te vervangen door niet schadelijke alternatieven?

Ja, het is mogelijk dat de schadelijke stoffen die door onderzoeksjournalist Jesse Goossens worden genoemd in het boek 'Plastic Soep' geproduceerd worden door Nederlandse bedrijven. In algemene zin gaat de regel op dat plastics, waarin bestanddelen zoals kleurstoffen, weekmakers en brandvertragers zijn opgenomen, veilig moeten zijn voor de consument en het milieu. Indien er signalen zijn dat bepaalde stoffen risico's kunnen opleveren voor de gezondheid van de mens of het milieu, zullen deze stoffen worden beoordeeld in het kader

van de Europese REACH-verordening. Zonodig kunnen beperkende maatregelen worden getroffen.

8

Hoe beoordeelt u de constatering van betrokken wetenschappers dat Europa achterloopt op het gebied van bewustwording over het plasticprobleem op volle zee?

De meeste mensen worden niet geconfronteerd met de problemen die ontstaan door het afval op volle zee. In die delen van de wereld waar het afval zich in de zee ophoopt en daardoor ook op de stranden heel duidelijk zichtbaar wordt, is de bevolking verontrust. In Europa is er weliswaar sprake van vervuiling van de kusten, maar niet zo erg als bijvoorbeeld op delen van Hawaï. Nu echter de aandacht voor deze problematiek toeneemt, is er wel sprake van toenemende bewustwording.

In grote delen van de wereld is weinig aandacht voor een goed beheer van huishoudelijke afvalstoffen. Het geld ontbreekt vaak om huishoudelijke afvalstoffen, als ze al worden ingezameld, op een verantwoorde wijze te storten. Het gevolg daarvan is dat veel plastic afval met de wind of via het water na enige tijd in de zee belandt. In Europa gelden regels voor het verantwoord beheer van afvalstoffen zoals neergelegd in de Kaderrichtlijn afvalstoffen en de Richtlijn storten. Indien deze richtlijnen goed worden opgevolgd, is de kans dat plastics direct of indirect in zee terecht komen veel kleiner. In die zin loopt Europa dus voorop.

9

Deelt u de mening dat de drijvende afvaleilanden in zee zo spoedig mogelijk moeten worden opgeruimd, evenals de rondzwervende snippers die zich ophopen in de magen van zeedieren? Zo ja, welke rol ziet u voor Nederland voor het opzetten en uitvoeren van de noodzakelijke schoonmaakoperaties? Bent u bereid hieraan een substantiële bijdrage te leveren? Zo nee, waarom niet?

Allereerst zal er aandacht moeten komen voor het verminderen en het stoppen van de toestroom van afval naar de zee. Het opruimen van snippers, als dat al mogelijk zou zijn, heeft weinig zin indien er nog steeds grote hoeveelheden plastic afval worden toegevoerd. Nederland heeft als partij bij het VN Zeerecht Verdrag de plicht om maatregelen te nemen om de vervuiling van het mariene milieu te voorkómen, te beperken en te controleren. Nederland kan vanuit die verantwoordelijkheid de problematiek van plastic afval in zee agenderen.

10

Wordt er in EU verband al gezamenlijk actie ondernomen om de Europese bijdragen aan de plastic soep in te perken en om een voortrekkersrol aan de opruiming van de afvalhopen te leveren? Zo nee, bent u bereid zich hiervoor sterk te maken op de eerstvolgende Milieuraad?

Er is een stringent Europees afvalbeleid, zoals hierboven beschreven, dat regels stelt om te voorkomen dat verontreiniging, waaronder plastic, in het milieu terecht komt. Het probleem van de plastic soep, zoals u dat signaleert, wordt niet als zodanig in samenhang bekeken. Daarvoor wil ik me inzetten en ik zal tijdens de Milieuraadsvergadering in oktober aandacht vragen voor het probleem van de plastic soep.